

הש"ץ מסיים ובא לציון לעצמו, ולא בקול רם.³⁰ מכיוון שיש הפסק גדול בין הכנסת ספר-התורה לבין הקדיש, ומניחים בינתיים תפילין דרבנרתם וקוראים קריאת-שמע וכו', על-כן צריך לומר [ולפחות לסיים בקול³¹] איזה מזמור לפני אמירת הקדיש שלפני מוסף³².

יום חמישי

א' במרחשוון, ב' דראש-חודש

יום שישי,

ב' במרחשוון

בערב-שבת-קודש נותנים לצדקה 'משנה' – סכום כפול, גם בשביל יום השבת³³.

מנהג עתיק ללמוד בכל ראש-חודש פסוק אחד עם פירוש רש"י, ואפשר להוסיף עם עוד פירושים, מפרק התהילים המתאים למספר שנות חייו (לדוגמה, אם הוא בן י"ג אומר פרק י"ד), ואם הפרק מכיל פחות מי"ב פסוקים, וכן בשנת העיבור, חוזרים ללמוד את הפרק שוב עד שיעלה כמספר חודשי השנה; ואם הפרק

(30) כי אז יצטרך לומר מייד את הקדיש, ולא כנהוג להסמיכו (גם) לתפילת מוסף (וכפי שהורה פעם הרב, וראה נימוקי או"ח סי' נח).
 (31) ע"פ ספר-המנהגים עמ' 6, ד"ה כ"ק אדמו"ר.
 (32) כ"ק אדמו"ר מהורשי"ב, ספר המאמרים – ליקוטי ח"יב עמ' שטז. כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, אג"ק ח"כ עמ' רפג.
 (33) ראה הנלקט בשיערי צדקה' סי' סא.

לזכות

האחים התמימים הדגולים לבית

דייטש

הרה"ח ר' זלמן, ר' יוסף, ר' אברהם-משה

וגיסם ר' גבריאל גופין שיחיו

ב"ה

התקשרות

קונטרס שבועי לאנ"ש חסידי חב"ד לחיזוק ההתקשרות לכ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל בהרה"ק רלו"י מליובאוויטש זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שיחות • איגרות • פניני חסידות לפה"ש • הלכות, מנהגים וטעמיהם • ניצוצות • זמנים

תקפה

ערב שבת-קודש

פרשת בראשית

כ"ה בתשרי ה'תשס"ו

יוצא-לאור על-ידי

מכון ליובאוויטש שעל-יד

צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז

מורה שיעור ללימוד היומי ברמב"ם

כ"ה בתשרי ה'תשס"ו – ב' במרחשוון ה'תשס"ו

יום	יום בחודש	ג' פרקים ליום	פרק א' ליום	ספר-המצוות
ו'	כ"ה בתשרי	ה' חמץ ומצה. פרק ח. נוסח ההגדה. ה' שופר וסוכה ולולב.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	ה' נזקי ממון. פרק י.	מ"ע קנו. ספר משנה תורה סוף הלכות חמץ ומצה: נוסח ההגדה. מ"ע קע.
ש"ק	כ"ו בתשרי	פרק ג-ה.	פרק יא.	מ"ע קסח.
א'	כ"ז בתשרי	פרק ו-ח.	פרק יב.	מ"ע קסט.
ב'	כ"ח בתשרי	ה' שקלים.. בפרקים אלו. פרק א-ג.	פרק יג.	מ"ע קעא.
ג'	כ"ט בתשרי	ה' קדוש החדש.. בפרקים אלו. פרק א-ב.	פרק יד.	מ"ע קעא. קנג.
ד'	ל' בתשרי	פרק ג-ה.	ה' גניבה.. בפרקים אלו. פרק א.	מ"ע קנג.
ה'	א' במרחשוון	פרק ו-ח.	פרק ב.	מ"ע קנג.
ו'	ב' במרחשוון	פרק ט-יא.	פרק ג.	מ"ע קנג.

זמני השבוע *

תאריך	עלות השחר**		זמן ק"ש	זריחת חמה	זמן ק"ש	חצות והלילה	מנחה גדולה	שקיעת חמה***	צאת הכוכבים
	120 ד'	72 ד' לפני הזריחה							
ו', כ"ה בתשרי	3.54	4.41	8.37	6.00	5.03	11.24	11.54	4.54.4	5.19
ש"ק, כ"ו בתשרי	3.55	4.42	8.38	6.01	5.03	11.24	11.54	4.53.4	5.18
א', כ"ז בתשרי	3.56	4.43	8.38	6.01	5.04	11.24	11.54	4.52.5	5.18
ב', כ"ח בתשרי	3.56	4.43	8.38	6.02	5.05	11.24	11.54	4.51.6	5.17
ג', כ"ט בתשרי	3.57	4.44	8.39	6.03	5.06	11.24	11.54	4.50.8	5.16
ד', ל' בתשרי	3.58	4.45	8.39	6.04	5.06	11.24	11.54	4.49.9	5.15
ה', א' במרחשוון	3.58	4.45	8.40	6.05	5.07	11.24	11.54	4.49.1	5.14
ו', ב' במרחשוון	3.59	4.46	8.40	6.06	5.08	11.24	11.54	4.48.2	5.13

* הזמנים מתייחסים לאזור השפלה. באזור ההרים והעמקים יש שינויים שעשויים להגיע למספר דקות.
 ** לגבי זמן עלות השחר הנהוג בחב"ד קיימות שלוש דעות. הבאנו את הזמנים לפי הדעה המוקדמת ביותר והמאוחרת ביותר, וראוי להחמיר לפי העניין.
 *** זמני השקיעה כאן הם לפי השקיעה הנראית. אולם אדה"ז בסידורו (סדר הכנסת שבת) מכיר בשקיעה האמיתית, המאוחרת ממנה "בכמו ארבע מינוטיו" (לשון אדה"ז שם. שיעור התלוי במיקום ובעונות השנה).

זמני הדלקת הנרות וצאת השבת

פרשת	ירושלים		תל-אביב		חיפה		באר-שבע	
	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י	צה"ש	דה"י
בראשית	4.18	5.30	4.32	5.31	4.22	5.30	4.36	5.32
נח	4.12	5.24	4.26	5.26	4.16	5.24	4.30	5.27

עורך ראשי: מנחם מענדל ברוך • עורך: שניאור-זלמן רודמן • הגהה: יוסף-יצחק אייזלמן
 מו"ל: מכון ליובאוויטש שע"י צעירי-אגודת-חב"ד באה"ק ת"ו – המרכז
 יו"ר: הרב יוסף-יצחק הכהן אהרונב
 כתובת: ת"ד 14 כפר חב"ד 72915, טל': 03-9607588, פקס': 03-9606169
 אינטרנט: http://chabad.org.il דואר-אלקטרוני: chabad@chabad.org.il
 ISSN 0793-7474

לוח השבוע

יום רביעי

ל' בתשרי, א' דראש-חודש מרחשוון

בכל יום שיש בו מוסף, אין האבל יורד לפני התיבה, גם לא בתפילות ערבית ומנחה.²¹

אומרים בתפילת ערבית "יעלה ויבוא" גם אם מתפללים ערבית מבעוד יום.²²

בליל ראש-חודש אין מפסיקין להכריז "יעלה ויבוא" לפני שמונה-עשרה²³ בדיבור, אבל טופחים על השולחן וכדומה כדי להזכיר זאת.²⁴

שכח לומר "יעלה ויבוא" בתפילת ערבית, אינו חוזר. בשחרית ובמנחה – אם נזכר (או הסתפק) לאחר אמירת ה"ה" של "המחזיר שכנתו לציון", יסיים "למדני חוקיך"²⁵, יאמר

"יעלה ויבוא" וימשיך "ותחזינה". אם כבר סיים את הברכה, יאמר "יעלה ויבוא" שם, לפני "מודים". אם כבר התחיל "מודים" ועד סיום יהיו לרצון השני, חוזר ל"רצה". אם נזכר לאחר סיום יהיו לרצון השני – חוזר לראש התפילה ואינו אומר "אדני" שפתי תפתח"²⁶. ורשאי לרדת לפני התיבה לחזרת הש"ץ במקום זה. אבל אם נזכר אחרי תפילת מוסף, אינו חוזר.²⁶ בברכת המזון, אם נזכר לפני ברכת "הטוב והמטיב", אפילו בלילה, יאמר כנוסח שבסידור, ואם נזכר אחר-כך – אינו חוזר.²⁷

נוהגים אשר היחיד מברך בהלל תחילה וסוף גם בימים שאין גומרים בהם את ההלל.²⁸

את כל התפילין מניחים קודם מוסף, אבל את השיעורים לומדים אחר סיום כל התפילה.²⁹

מנהג ישראל להרבות בנתינת צדקה בראש-חודש עצמו, אך לע"ע לא מצאתנו מובא בשיחות וכתבי הרב, גם לא בשערי צדקה.³⁰

21) ספר-המנהגים עמ' 36.
 22) שו"ע אדמוה"ז סי' קח ס"ג. וראה בארוכה ידני ומנהגי ראש חודש חב"ד פי"ז הערה 2, ושי"ן.

23) סידור אדמוה"ז.
 24) ידני ומנהגי ר"ח – חב"ד פי"ז הערה 4, ש"כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו המתין לזה כדי לפסוע לאחוריו לפני תפילת שמונה-עשרה.

בליל בו לא טפחו על השולחן, והרבי לא המתין לזה (עד שנת תשכ"ה כפי"פ – "התקשרות" גיליון ק"ח עמ' 20, עיי"ש שבשנים האחרונות בבית חיינו היו טופחים בקביעות גם בליל ב', אבל לא ידוע אם הרבי המתין לזה) ועכ"פ מפני ירידת הדורות והתגברות השכחה, לכאורה יש מקום לטפוח גם ביום השני, ואף בשחרית ובמנחה רצוי שיאמר אחד הנבאים וכדומה את התיבות "יעלה ויבוא" בקול רם, וכולי האי ואולי. וראה הגהות מהרש"ל לטור סי' רלו ומטה משה סי' תקט"ז שאצלם לא נהגו להכריז יעו"י, אלא השי"ץ או השמש היה מתחיל להתפלל בלחש מוקדם לפני הציבור, וכשהיה מגיע ליעו"י היה אומר זאת בקול רם. וראה מנהגי מהר"ל ה' ר"ח (עמ' ה), שבליל שני דר"ח היו מכריזים "ראש חודש". ומציינים למנהגים דק"ק וורמיישא לר' יוזפא שמש סי' סב, ולספר ידברי קהלת עמ' 78, 63.

25) משמעות הדברים היא, שגם אם נזכר בסיום ברכת 'מודים' או 'שים שלום' אחרי שאמר ה', מסיים ילמדני חוקיך, כי הפסק עדיף על ברכה לבטלה. מקור דין זה בריטב"א (תענית גב ד"ה ושמתני) שהובא להלכה ע"י החיד"א, שעירי-תשובה, משנה ב'רורה ועוד, כמצויין בכ"פ

החיים סי' קיד ס"ק כח. הפמ"ג (משבצות סוף ס"ק י) שכותב אחרת – לא ראהו, ולכן, ככלל, אין לפסוק כמותו בזה (ראה סידור אדמוה"ז בראש ה'ל' מכירת חמץ, משי"ך יו"ד סו"ס רמ"ב אות ח). בשו"ת איגרות משה או"ח ח"ד סי' צג דחה דברי הריטב"א מסברא, אך בשו"ת יחוה דעת ח"ה סו"ס מט שלל את דבריו, עיי"ש. בקצות השולחן סי' ז כא בבדי-השולחן ס"ק יב וסי' ז בבדי-השולחן ס"ק ז האריך בענין זה, אבל משנה אחרונה שלו בלוח כולל-חב"ד ליל א' דחומיים לנהוג כן לעניין יעלה ויבוא. מאידך, בסי' שבה-המועדים עמ' 228 בהערה, מביא בשם הגר"ש דבורקין ע"ה שלא לומר זאת, וצ"ע.

26) שערי-תשובה וכו' שם בשם הריטב"א הני"ל. (ועיי' קצות השולחן בבדי-השולחן סו"ס עח).

27) שו"ע אדמוה"ז סי' קכו ס"ג.

28) שו"ע אדמוה"ז סי' קפח ס"א.

29) ספר-המנהגים שם, וראה אג"ק חלק טו עמ' פד. כ"ק אדמו"ר מהורש"ב ני"ע נהג בכרך בעצמו על הלל דר"ח גם כשהתפלל בציבור. ואמנם הוא ציין זאת כמנהג בית הרב בלבד, וציווה שלא לספר עדיין – "ישמתי" כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, חוברת ח, ס"ע 20, ושי"ן. אך בהתוועדות שבת מברכים החרש מני"א תשמ"א (שיחות קדוש תשמ"א ח"ד סי' 322, בלתי מוגה). סיפר זאת הרבי ברבים, כימנהג חסידים – "אריינכאפן ולומר את הברכה בעצמו בחשאי. (והרי גילוי המנהגים לרבים ע"י הרבי כמורה כהוראה בזה, כמ"ש בשיחה הנדפסת בראש סי' המנהגים).

לענין הפסקה לעניית אמן בהלל ב"ח וחוה"מ"פ, ראה המסקנא ב"התקשרות" גיליון תמא, שלפי אדמוה"ז כנראה אין לענות יותר מאשר בברכות ק"ש (ולא כמ"ש כמה מלקטים ובגיליון שלח), ושי"ן.

ההפסקות בין העולים: הבעל-קורא בבית חיינו, הרה"ח ר' מרדכי שוסטרמאן ע"ה, קרא כנדפס בחומש 'תורה תמימה' – החמישי מסיים: "ואחות תובל-קין נעמה" (ד, כב); והשישי: "לקח אותו אלוקים" (ה, כה). הפפורה: "כה אמר... יגדיל תורה ויאדיר" (ישעיה מ, ה-כא).¹⁰

נכון לדעת זמן המולד לפני ברכת החודש.¹¹ המולד: ליל יום ד, שעה 11 בלילה, 32 דקות ו-13 חלקים.

מברכים החודש מרחשוון¹²: ביום הרביעי וביום החמישי.

אין אומרים "אב הרחמים"¹³.

שבת מברכים היא יום התוועדות. התוועדות – בבית-הכנסת.¹⁴ זמנה – בהתאם לתנאי המקום.¹⁵ בדרך כלל, יש לסדרה באופן שיוכלו להמשיכה בביתם עם בני-הבית. הגנשים והבנות יסדרו התוועדות לעצמן בשבת,

וכן באיגוד של הרבי כר ה עמ' לג. ובשיחת ש"פ פקודי תשכ"ו (הובא גם בס' ידעם רבינסקי קינדר ע"ה): "כשיבוא משית, לא יידע שום יקונצ'ים אלא ידרוש "אלה פקודי המשכן".... – כתוב (ואיו בחולם) בפתק: על כמה יהודים פעלת שיגיעו לומר את כל התהילים בשבת מברכים?".

10 ספר-המנהגים עמ' 32.

11 סידור אדמו"ר. ולכן נהגו להכריז זאת באותה שעה ברבים, ראה ליקוטי מהרי"ח (בראש ח"ג, בהשטמות לח"ב פ"ב), ושערי-רחמים על השערי-אפרים עמ' י ס"ק מז.

השי"ע עומד, זכר לקידוש החודש, שבו ראש ביי"ד עומד ואומר ומקודש וכל העם עונים אחריו (מג"א ס"י תני ס"ק א), והציבור עומדים אגב הכיבוא (שערי-רחמים שם ס"ק מג, אבל לא מן הדין, אף שהמנהג [כמ"ש בקצות השלחן ס"י פג בבדי"ש ס"ק י, משערי אפרים שם סל"ו] שחשי"ע אוחז או ס"ת בידו, ראה משנה בברורה ס"י קמו בשערי-הציון ס"ק יח).

12 כן הוא האיות, כנפסק בשי"ע אה"ע ס"י ככו ס"ו בהג"ה ונו"כ (ימרחשוון) תיבה אחת, וכן הוא ברוב מכתבי רבותינו נשיאנו מחדש זה, ולא כמפוע בלוח כולל-הבי"ד "מר-חשוון". וחשוון המופיע בסידורי תורה-אור ותהלת ה' בברכת החודש, ובלוח היום יום וכדומה במשך החודש – אינו אלא קיצור.

13 סידור אדמו"ר.

14 היום-יום, לי בניסן.

15 לקוטי-שיחות, כרך טו, עמ' 523.

16 ספר-השיחות, עמ' 64.

ה"ראשית" דתורה מגלה את מעלת ה"ראשית" דעולם

אצל מלאכים לא שייכת ירידה שלא בערך וגם לא עלייה שלא בערך, ולכן הם נקראים "עומדים" □ לעומת זאת, אצל נשמות ישראל הירידה לעולם הזה היא ירידה שבאין-ערך, וממילא גם עלייתן לאחר מכן היא באופן של אין-ערך □ צריך לזכך את העולם ולא לשבור אותו □ משיחת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו

א. כ"ק מו"ח אדמו"ר כתב לאחד במכתב "תורה" מאדמו"ר הזקן, שאדמו"ר הזקן שמעה מהרב המגיד, הרב המגיד שמעה מהבעש"ט,² והבעש"ט שמעה מה"בעל ח"י" (כפי שנהגה לכנותו), דהיינו, בעל חיה יחידה, שהוא אחיה השילוני.³ וכל אחד מהנשיאים בדורו ביאר והסביר "תורה" זו.

"תורה" זו היא על הפסוק 'בראשית ברא גו', וזה לשונו:⁴

"בראשית ברא אלוקים. בראשית עניינו ב' ראשית', ראשית בריאת העולם, וראשית דהתורה. בראשית ברא אלוקים, ה' ראשית הם כדי שיהיה ברא' אלוקים, שיגלו את אמיתית הכוונה דשם אלוקים.⁵ ספירת הכתר היא ראשית וספירת החכמה היא ראשית.⁶ ראשית ספירת הכתר היא העלם, וראשית ספירת

1) ראה גם מכ' הנדפס בסה"מ תש"ח עמ' 79 (ולאח"ז באגרות-קורש שלו ח"ט עמ' שכט).

2) ראה תנ"ך שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספת ס"ד ואילך. וש"נ.

3) ראה תורת מנחם – התוועדות ח"א עמ' 20 הערה 6. וש"נ.

4) ריש פרשתנו.

5) בהשיחה שנזכרה לקמן בפנים (בתרגום מאידיש).

6) ראה פרש"י ורמב"ן עה"פ.

7) מל' שמא הבריא – ניקב ויצא לחוץ (חולין מג, ב). – הערת כ"ק אדמו"ר בסה"מ שבערה 14.

8) דהיינו – אמיתית כוונת הבריא, שהתהוותה היא משם אלוקים.

9) ראה תורת חיים בתחלתו (הערת כ"ק אדמו"ר שם).

10) תהילים קיא, ג.

11) דהיינו – פסח שבועות וסוכות.

12) וכן יום הברית.

13) פי"א (סה"מ תש"י ריש עמ' 132).

הטעם לזה – על-פי מה שכתב כ"ק מו"ח אדמו"ר בהמשך "באתי לגני"¹³, ש"בשביל ניצוח המנגד הרי מבזבו (המלך) כל סגולות האוצרות והון יקר הנאסף והנקבץ במשך כמה שנים מדור אחר דור... ועוד יותר שגם חיו משליך המלך מנגדו, ומצד גודל הנצחון עומד בעצמו בקשרי המלחמה".

ובין ה"תורות" שגילה כ"ק מו"ח אדמו"ר, גילה גם את ה"תורה" הנ"ל. – בתחילה כתבה לאחד במכתב (כנ"ל), וגם סיפר לי על זה [ביודעו שמה שמספר לי הנה סוף-סוף יתפרסם הרבר, כמו כלי שיש בו חורים (א' לעכעדריקע זאק)], שכאשר מכניסים בו דבר, יוצא הוא מצדו השני...], ואחר-כך כבר אמרה בעצמו בשיחה (שכבר נדפסה)¹⁴.

כשחזר כ"ק מו"ח אדמו"ר "תורה" זו בשיחה הנ"ל – הוסיף לזה את פתגם הצמח-צדק¹⁵ "אזוי ווי מען שטעלט זיך אורעק שבת בראשית, אזוי איז דער גאנצער יאר", היינו, שהנהגה דשבת בראשית נוגעת לשבתות ולימי החול דכל השנה.

והנה, ב"תורה" הנ"ל "בראשית עניינו ב' ראשית, ראשית בריאת העולם, וראשית דהתורה", מקדים את ראשית דהעולם לראשית דתורה.

ויובן על-פי מה דאיתא בתנא דבי אליהו¹⁶ "שני דברים¹⁷ קדמו לעולם, תורה וישראל, ואיני יודע איזה מהם קודם, כשהוא אומר צו את בני ישראל דבר אל בני ישראל, אומר אני ישראל קדמו", ש"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר"¹⁸.

כלומר: נשמות ישראל הן אמנם למעלה

(14) בסה"מ תשי"א עמ' 59 (ולאח"ז בסה"ש תשי"ע עמ' 356. וש"נ).
 (15) ראה גם שיחת ש"פ בראשית דאשתקד ס"ב (תורת-מנחם – התועודיות ח"ו עמ' 130). וש"נ.
 (16) כ"ה בכ"מ ברא"ח (סה"מ ה'ש"ת עמ' 61. ועוד). וראה דבא"ר פ"ד ופלא. א. ב"ר פ"א, ד. (17) ובפסחים נד, א. (ועוד): "שבעה דברים כו".

הלכות ומנהגי חב"ד

מאת הרב יוסף-שמחה גינזבורג

שבת-קודש פרשת בראשית

כ"ו בתשרי, מברכים-החודש מרחשוון

* ידוע פתגם רבותינו נשיאינו: "אזוי ווי מען שטעלט זיך שבת בראשית, אזוי גייט א גאנץ יאר" [=כפי שמתייצבים בשבת בראשית, כך נמשכת השנה כולה].

קידוש: למנהגנו, נזהרים גם בארה"ק שלא לקדש בליל שבת ב"שעה השביעית"¹.

השכם בבוקר² יתקבצו אנ"ש לבית-הכנסת לאמירת כל התהילים בציבור³. אחרי אמירת

(1) לקוטי-שיחות, כרך כ, עמ' 556, ושי"י. ובאוצר מנהגי חב"ד י"ד ריעי תי מוכיח מלקוטי-שיחות, כרך ג, עמ' 190, שגם מוציא-שבת בכלל זה. (עוד בקשר לשבת בראשית: סה"ש תשי"ד עמ' 44. התועודיות: תשניב ח"א עמ' 188).

(2) דהיינו בארה"ק מהשעה 17:40 עד השעה 18:40 (בשעות החורף). ראה שו"ע אדמו"ר סי' רע"א סי' ג. יקיצור הלכותי שם סי' ובהערות. שערי ה' ומנהג אר"ח ח"א סי' קמא. יתקשרות: גיליון שש עמ' 16.

(3) אמירת התהילים אינה דוחה תפילה בציבור (קובץ רו"ש עמ' 30), והמאמר – ישלימנה בהקדם (בקובץ היכל מנחם ח"ג עמ' רסו: אחר מנחה, ואם לאו – ביום א'. וראה איגרות קודש אדמו"ר מהר"י, כרך ג עמ' תקעח. מאידך, היו מענות שונים ביחידות, לאלה שאינם מספיקים לסיים את כל התהילים בשבת מברכים: בסי' ידעם רביניס קינדערי עמ' תלד, וכן בסי' דיני ומנהגי ראש-החודש – חב"ד עמ' ז

הערה 26 בד"ה ושמותי, וצריך ביאור. ואולי אלו הוראות פרטיות במצב מיוחד).

(4) י"כ היתה התקנה, ולא כישפץ חב"ד, שחושבים שמכיוון שהם עוסקים בחסידות – אינם צריכים לבוא לאמירת התהילים, כי בזמן שהוא עוסק בלימוד החסידות או שהוא "מייחד ייחודים" או שהוא בעצמו אינו יודע מה הוא עושה, ממילא אומר הוא תהילים בפני-עצמו "מורם מעם", לא כך היתה התקנה, אלא צריך לומר תהילים בציבור דווקא, יחד עם כל ישראל. שבהמשך לזה היא גם התקנה השנייה – התועודות שלאחר התפילה, שענין התועודות הרי הוא מיוסד על אהבת ישראל... שבזמן התועודות אומרים ילחים ומברכים איש את רעהו... (משיחת שבת בראשית (התועודות א) תשכ"א). נדפס גם בסי' ידעם רביניס קינדערי עמ' תלב).

כל התהילים יאמר מי שאין לו הורים קדיש תום. ואם יש חיוב – יארציט או אבל – יאמרו קדיש אחר כל ספר, ויאמרו תחילה (לפחות – יאמרנו האומר קדיש) את ה'יהי רצון שאחרי ספר זה. אחרי-כך ילמדו כשעה מאמר של חסידות שיהיה מובן לכולם, ואחר-כך התפילה⁴.

"דבר אמירת תהילים האמור, אינו שייך לאיזה נוסח... ומצד אהבת-ישראל... עלינו להשתדל בכל מיני השתדלות⁵, אשר יוקבע בכל הבתי-כנסיות באיזה נוסח שיהיה"⁶.

(5) הרבי לא נהג לומר יהי רצון אחר אמירת כל ספר שבתהילים (י"א שאמרו פ"א בסוף כל התהילים. ואז צריך לומר זאת כמובן בלשון רבים, כי כולל כל הספרים), וגם כאן הציע אמירתו רק כדי ליישב יותר אמירת קדיש על כל ספר, ומשמע שלא זאת אינו נאמר.

את אמירת הפסוקים הנדפסים בספר התהילים לאומרם לפני ואחרי אמירת תהילים לא גרס הרבי כלל (ראה צילום כ"י"ק בשבועון יפ"ר חב"ד, גיליון 789 עמ' 11, ומשם ביהתקשרות: גיליונות תמה, תפד ובשערי ה' ומנהג ח"ה סי' ג).

(6) "בכנופיא בבית-הכנסת דווקא" (בכל שבת) – אג"ק כ"ק אדמו"ר מהר"י, ח"א עמ' רפא.

(7) כל הענין – ספר המנהגים עמ' 30.

(8) באסיפת צ"ח שהתקיימה כנראה בראשית חודש כסלו תשי"ח העלו סברא לנהל תעמולה מורחבת אודות אמירת תהילים כפי שנחלק לימי החודש, אך הרבי העלה חשש שעיסוק גדול בזה באתה שעה יפריע לפעילות הקבועה והעיקרית, ולכן ענה: "לעת-עתה לא לחשוב על-דבר פעולות חדשות בממדים רחבים". אבל יחד עם זה הורה: "מובן ופשוט שכל הגי' הוא בהנוגע לעבודה מיוחדת בהחדרת תקנה זו, אבל פשיטא שבכל הזמנות יש להזכיר ולעורר על-דבר תקנה זו וכן אודות השיעור דחומש ותנאי" (אג"ק כ"ד טו עמ' כט). כן עורר הרבי בהזמנות אחרת באמצעות המזכירות את יו"ר צ"ח בשעתו הר"ח ר' ישראל לייבוש ע"ה "לעורר על כך [שתקנת אמירת תהילים בכל יום שייכת לכל יהודי], ולהשתדל שבבתי-כנסת רבים ככל האפשר תונהג תקנה זו" (צעירי-אגודת-חב"ד עמ' 193).

(9) כ"ק אדמו"ר מהר"י, נייע – אג"ק ח"ב עמ' תקכד. קובץ מכתבים בשו"ס תהילים אהל יוסף יצחק עמ' 192.

כאמור, מספר-חסידים. ומעיון בדבריו בפנים נראה לכאורה ברור, שלא התכוון לשלול זאת מהדין אלא ממידת חסידות בעלמא, שמי שהוא בעל נפש ישתדל להימנע מלברך (בעצמו?) בנוסח זה. והוכחה לזה, שבספר-חסידים הובא שם בחדא מחתא גם ש"אם לקח אשה שאינה הגונה או החתן הוא איש שאינו הגון אין לברך שהשמחה במעונו". והגע בעצמך, אם החתן או הכלה אינם הגונים וכי אינם צריכים להינשא על-פי תורה? ואם הכלה היא דלת אמצעים שמה אין בה מצוות הכנסת כלה?! ואם פלוני הוא קרוב משפחה שלהם (והומיניהו לחתונה), האם עליו (לפגוע בהם ו) לא להשתתף בשמחתם?! וכי סעודת החתונה שלהם אינה סעודת-מצווה ואינה שמחה ע"פ תורה?! ומה נראה לכאורה, שדברי ספר-חסידים בזה נאמרו בעיקר לבעל נפש (או למי שהוא בעל השפעה?) וממדת חסידות, ולא ממש מעיקר הדין.¹⁶

(ב) מזה שהלשון בספר-חסידים הוא "אם... נשים יושבות בין האנשים", משמע לכאורה שעיקר הקפידא לדעתו היא כשהשיבה היא בצוותא (בתערובת ממש), ואז אין לומר שהשמחה במעונו. אבל אם השיבה היא בנפרד, אנשים לבד ונשים לבד, אף שאין ביניהם מחיצה, ורואים אלו את אלו, אפשר לומר שהשמחה במעונו.

והן אמת שבספר-המנהגים החמיר בזה יותר שכתב, "כל מקום שהאנשים ונשים רואין זה את זה, אין לברך שהשמחה במעונו", ולפי זה גם אם יושבים בנפרד אך ללא מחיצה גמורה המונעת את הראייה, לדעתו כבר אין לומר שהשמחה במעונו. הרי לנו מחלוקת בין ספר-חסידים לספר-המנהגים, ובעניין של מנהג כזה (נוסח ברכת הזימון) שפיר אפשר לתפוס כצד המיקל, ולברך שהשמחה במעונו כל עוד אין פריצות ושיבה מעורבת ממש.

סיכום:

העולה להלכה למעשה מכל האמור לעיל, לענ"ד: בסעודה קטנה הנערכת בין קרובי משפחה, שכולם מאותה משפחה ומכירים אלו את אלו, כגון סעודת שבת, גם אם נמצאים שם אורחים, אין שום חשש לישיב בשולחן אחד. ולעניין האורחים, נכון שגברים יישבו לצד גברים ונשים לצד הנשים.

בשמחה משפחתית קטנה, כגון סעודת שבע ברכות, שבאים מוזמנים שאינם מכירים אלו את אלו, צריך שתהיה מחיצה גמורה להפריד בין אנשים לנשים, באופן שלא יוכלו לראות אלו את אלו. בשעת הדחק או בדיעבד אם לא היתה שם מחיצה גמורה, אבל השמחה מתנהלת בצניעות ובהפרדה, יכולים להשתתף בסעודה וכן לומר "שהשמחה במעונו".

בשמחה גדולה כסעודת חתונה, אם לא היתה מחיצה גמורה וראו אלו את אלו (ואת הריקודים וכי"ל) – אין לומר שהשמחה במעונו.

16. ולהעיר, שבשו"ת שבת הלוי שם תמה והשאיר זה בצ"ע אך להגדיר זה למעשה (ההגינות של החתן והכלה). ואף אנו נוסיף ונאמר, שלכאורה מנהג זה לא נתקבל כלל (עכ"פ לא שמענו שנתקבל), ולא נהגו כן למעשה!
 17. להעיר, שבזמנינו יש חוגים מודרניים שאת איזור הריקודים של האנשים ונשים מחלקים במחיצה גמורה ביניהם, אבל הישיבה ליד השלחנות היא בתערובת אנשים ונשים – ולכאורה, גם באופן זה אין לומר שהשמחה במעונו (אף שצורת ישיבה זו נקראת אצלם "ישיבה משפחתית" – מי"מ בכל האולם רואים אנשים ונשים אלו את אלו, והאיורע הוא אירוע של שמחה (והנשים בבגדי פאר ומקושטות וכי), ואין זה דרך צניעות).

העלייה – שהיא למעלה יותר מהדרגא ד"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר". והנה, עלייה זו נעשית על-ידי ירידת הנשמה בגוף דווקא, שאז נעשית מהות בפני עצמה. ומלאכים, כמאמר רז"ל "אפקוהו למט"ט כו"³⁰, וכמדובר אתמול²⁴ בעניין "בן חכם ישמח וירידה זו – וממילא גם העלייה שעל-ידי – ישנה בנשמות דווקא, ולא במלאכים.

כ"ק מו"ח אדמו"ר ידע שמה שמספר ל"י הנה סוף-סוף

ותפרסם הדבר, כמו כ"י שיש בו חורים, שכאשר

מכניסים בו דבר, יוצא הוא מצדו השני...

אב"²⁵, ש"בן חכם" קאי על נשמות ישראל, שנקראים "בנים" כיוון שהם בבחינת מהות בפני עצמה, וזהו גם שהנשמה היא "חלק אלוהי"²⁶, שהלשון "חלק" מורה שהיא מהות בפני עצמה, והיינו, דעם היות שהלשון חלק מורה שהוא אותו המהות ממש, מכל-מקום, הרי זה חלק קטן שהוא מהות בפני עצמה, ולכן שייך שיהיה אצלם (לאחרי ההסתר דלמעלה, שהוא עניין דורמיטא דז"א שבראש-השנה²⁷) מעמד ומצב ד"פנו אלי עורף ולא פנים"²⁸, ועד כדי כך ששייך גם מעמד ומצב ד"אוחז בראשו של מלך ומורדו למטה וטומן פניו כו"²⁹.

אמנם, מצד גודל הירידה, שהיא ירידה שבאין ערוך – נעשית גם העלייה באין ערוך, למעלה גם מהדרגה ד"מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר".

ועד"ז "אתיוהו לאליהו כו"³¹ – יש לתרץ³²: במלאכים סתם – אמנם לא שייך עניין של ירידה, אבל כיוון שאליהו ומט"ט היו לפני זה בני אדם (שהרי "הנוך הוא מט"ט"³³) – שייך בהם עניין של ירידה. אמנם, תירוץ זה אינו מספיק, שהרי ישנה גירסא בגמרא³⁴ "הוציאו לגבריאל כו", וגבריאל לא היה אדם לפני זה. ולכן יש תירוץ נוסף – ובהקדם שעל-דרך זה מצינו בעניין המלאכים שנקראים בשם "עומדים", כמו שכתוב³⁵ "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה", דלכאורה אינו מובן, הרי מששת ימי בראשית אומרים המלאכים שירה בכל יום, וידוע³⁶ ששירה היא עניין של ע"ייה, ואם-כן, למה נקראים בשם "עומדים"? – והתירוץ על זה³⁷, שהעלייה שעל-ידי אמירת שירה היא עלייה שבערך, והיינו, שכל העליות של המלאכים אינם אלא בהמדריגה שלם,

24) בהמאמר ד"ה להבין עניין שמע"צ פ"ו (תו"מ חכ"ד עמ' 96).
 25) משלי י.א. טו.כ.
 26) איוב לא.ב. תניא רפ"ב.
 27) ראה שער הכוונות עניין ר"ה. פע"ח שער ר"ה. ועוד.
 28) ירמיה ב.כו.
 29) תניא ספכ"ד.
 30) חגיגה טו.א.

31) ב"מ פה, סע"ב.
 32) ראה סה"מ תרכ"ט (בהוצאת תשנ"ב) ריש עמ' קסה.
 33) תור"ד פסוק – יבמות טז.ב. וראה תיב"ע פרשתנו ה.כד. זח"א פרשתנו כו, רע"א. ועוד.
 34) יומא עז.א (ע"פ דפ"י וע"י).
 35) זכריה ג.ז.
 36) ראה לקו"ת ברכה צח.א. ובכ"מ.
 37) ראה סה"מ תר"ס עמ' קז.

ולכן נקראים בשם "עומדים". ועל-דרך זה בנוגע לענייננו – שהכוונה במה שנתבאר שאצל מלאכים לא שייך עניין של ירידה, היא, שלא שייך אצלם ירידה בתכלית שהיא באין ערוך, שכן, הירידה ד"אפקוהו כו" אינה אלא ירידה שבערך, שאין זה אמיתית עניין הירידה, אבל ירידה אמיתית, שלא בערך, כמו עניין המיתה, אינה שייכת במלאכים, וכמו כן לא שייך אצל מלאכים עניין הירידה למטה בעולם הזה (והראיה לזה – מעניין "הנפילים"³⁸, שכשירדו לעולם הזה נפלו לגמרי ממדרגתם ונשאר למוטה³⁹). מה-שאי-כן נשמות – יורדות למוטה בעולם הזה, בירידה שבאין ערוך, ועד ששייך בהן עניין של מיתה, שזוהו עניין הפכי לגמרי, וכמו כן יכולים להיות גרועים יותר אפילו מבעלי-חיים⁴⁰, דכיוון שיש בהם שכל, יכול להתקיים בהם "חכמים המה להרע"⁴¹.

– פעם היה אחד שהצטיין ביותר בכשרונותיו, אלא שהיה "פרא אדם", ובמילא, כל המעלות שהיו אצלו, רק קלקלו!... אילו לא היו לו כשרונות מיוחדים, לא היו יודעים שהוא "פרא אדם", ורק בגלל כשרונותיו התבלט בכל מקום... כשהיה בא בין "מנגנים" – ראו מיד שהוא "שוטה"; כשהיה בא בין אנשי "מדע" – היה מתחיל לדבר בענייני "מדעים", באופן שראו שהוא "פרא אדם"; וכשהיה מתחיל לדבר בענייני לימוד – היה מחבר זה לזה עניינים שאין כל שייכות ביניהם... ועל-דרך זה ישנו הפתגם של ר' יצחק מתמיד שאמר בפני כ"ק מו"ח אדמו"ר באטוואצק בהתוועדות של שמחת-תורה (שקביעותו היתה כקביעות שנה זו)⁴² – בהתוועדות הנ"ל ש"תה הר"י מתמיד הרבה משקה, באופן של "קודם הצמצום", והתחיל

לומר לכ"ק מו"ח אדמו"ר מה שהונח אצלו (וואס בא אים האט זיך אפגעלייגט) – שהתואר "יודע את ריבונו ומתכוון למרוד בו"⁴³ שייך רק על חסיד, כ"י: גויים – אינם שייכים כלל לידיעה באלוקות; מתנגדים – אין להם זמן שיוכלו להתמסר "לידע את ריבונו", שהרי כל העניינים הגשמיים שעוסק בהם, אכילה ושתיה וטיול כו', הם "ששם שמים"⁴⁴, ובמילא צריכים להתמסר אליהם... ועל-אחת-כמה- וכמה שצריך להתמסר ללימוד התורה, שזוהו לא רק "ששם שמים", אלא "שמים" עצמם, ובמילא, אף פעם אין לו פנאי לחשוב אודות הקב"ה!...

ודווקא חסיד, שמתמסר ללימוד החסידות, לידע את רבונו – עליו שייך לומר "יודע את רבונו ומתכוון למרוד בו"...

(42) ראה סה"ש תרצ"ז עמ' 200 ואילך. וראה גם תורת-מנחם – התוועדות ח"ד עמ' 224.
(43) ת"כ ופרש"י בחוקותי כו"ד. ועוד.
(44) אבות פ"ב מ"ב. וראה רמב"ם הל' דעות 41 דימה ד, כב.

על עצם ההשתתפות בסעודה אף שיושבים בה "אנשים ונשים יחד בחדר אחד". וזוהו נראה לכאורה, שבעצם ההשתתפות בסעודה אין בעיה לדעתו, שכן אם הדבר אסור היה צריך לזעוק "ויזאלד" על עצם הסעודה, שאיסור גמור להשתתף בה, וכיצד עבר על זה בשתיקה וכל דינו נסוב רק על אמירת שהשמחה במעונו? ועוד שעולה מדבריו שכן היה מנהג קראקא פשוט ש"מושביני האנשים והנשים יחד בחדר אחד", ולכאורה כיצד ייתכן דבר זה שמנהג עיר ואם בישראל – ועירם של גדולי ישראל – כקראקא יהיה היפך התורה?

ומכל זה נראה ברור, שגם לדעת הב"ח אין איסור להשתתף בסעודה זו (על-כל-פנים בדיעבד אם הזמינוהו, ואולי גם לכתחילה), ומה שיש לדון בזה הוא רק אם אפשר לברך שם שהשמחה במעונו. ויתירה מזו גם לעניין אמירת שהשמחה במעונו – הב"ח לא כתב מדעת עצמו דבר זה שאין לברך שהשמחה במעונו בסעודה הקטנה שיושבים בה "אנשים ונשים יחד בחדר אחד", אלא הוא רק טורח לישב את מנהג קראקא שנהגו שלא לברך ולכאורה "הוא תימה, ולא מצאתי שום טעם למנהג זה", עד שמצא טעם הנ"ל (אבל מצד עצמו אולי היה מתיר גם אמירת שהשמחה במעונו בסעודה קטנה זו).

ג. ויתירה מזו, הבית-מאיר (בשולחן-ערוך אבן-העזר שם) באמת סובר כן להלכה, שאפשר לומר שהשמחה במעונו בסעודה קטנה שיושבים בה אנשים ונשים יחד בחדר אחד. והוא ביאר באופן אחר את מנהג קראקא שלא אמרו ב' שהשמחה במעונו, שהוא על-פי הדעה בגמרא (מו"ק ט, א) ש"עיקר שמחה [הוא רק] חד יומא", אבל זה שאנשים ונשים יחד בבית בסעודה קטנה אין בזה בעיה, לדעתו, ומצד זה אפשר לומר גם אז שהשמחה במעונו.

וזה לשונו: "שבלי ספק בלילה הראשונה אמרו שהשמחה במעונו" אף כי היו נשים בבית¹⁴. מפני שעיקר אמירת שהשמחה במעונו מכואר בטור בשם הרא"ש שהוא במקום עיקר ישיבת חתן וכלה, ומסתמא הכלה [נמצאת תמיד] עם השושבינות, וגם מה לי חודא ומה לי הרבה במקום שאין יחוד ולא פריצות".

היינו שלשיטתו, גם אם אנשים ונשים "רואין זה את זה" אפשר לומר שהשמחה במעונו, כשאין שם חשש פריצות. ומה שכתבו ספר-חסידים וספר-המנהגים שאין לומר שהשמחה במעונו, זהו רק כשיש שם יחוד או פריצות.

ד. גם אצל פוסקי זמננו מצינו התייחסות לזה, והיא בשו"ת שבט-הלוי (ח"ח סי' רפא) שכתב לעניין סעודת ה"שבע ברכות" שיושבים בה אנשים ונשים בחדר אחד ומחיצה ביניהם, אלא שהמחיצה היא סמלית בגובה י' טפחים בלבד, וכמובן אפשר להסתכל ולראות מצד האנשים לנשים וכן להיפך. וכתב ע"ז בשו"ת הנ"ל, וזה לשונו: "אם באמת יושבים הם דרך צניעות ואי-אפשר להם לתקן מחיצה גמורה כגובה איש, י"ל דלכולי עמא אפשר לברך שהשמחה במעונו (אע"פ שמחיצה כזאת לא אהני כמחיצה קבועה בין ביהכנ"ס של הנשים לאנשים)". נמצא שגם שיטתו היא שאם האירוע (הוא בעל אופי משפחתי פנימי ו) מתנהל בצניעות, לית לן בה.

ויש להעיר ולהוסיף, שבשו"ת שבט-הלוי שם לא הביא ראיות לדבריו, אך לכאורה יש להביא סייעתא לשיטתו, ומכמה צדדים:

(א) המקור הראשון לשלול אמירת שהשמחה במעונו כשאין הפרדה בין אנשים לנשים הוא

14. שהרי מנהג קראקא הוא שבלי ב' לא אמרו שהשמחה במעונו, ומכאן שבליה הראשונה אמרו.
15. אולי הכוונה, שבגלל הדוחק במקום ייתכן שנכנסו לשם גם נשים. ובפרט במקומות ובזמנים החם שלא היו רגילים לעשות שמחות באולמות מרווחים כבימינו, אלא סעודת הנישואין נערכה במקום צר ודחוק יותר, ובמיוחד אם היא נערכה בבית פרטי קרוב לומר שהיו שם גם נשים.

בירור ענייני הלכה ומנהג

והנה הרבי כתב¹² על דברי הלבוש הנ"ל "מה שכתב בלבוש... "דמיינין עין] קקאקי חיוורי" – בעונותינו הרבים רואים אשר לעת עתה אין הדבר כך". לכאורה משמע מדבריו שאינו מקבל לימוד זכות זה, ושולל את דברי הלבוש לגמרי.

אך באמת זה אינו. כי המעיין במכתב שבו כתב הרבי דבר זה יראה, שהמדובר שם הוא אודות חתונה, והמדובר שם הוא ברמה של לכתחילה. היינו שמקבלי המכתב תכננו לעשות חתונה לצאצאיהם בלי מחיצה בין אנשים לנשים, ועל זה כתב להם הרבי מכתב ארוך לשכנעם שטובת צאצאיהם דורשת, שבבואם לייסד את ביתם יש לערוך להם חתונה בסגנון יהודי עם מחיצה, ובאופן זה תהיה השראת השכינה בשמחתם שגם הקב"ה ישמח עמם ויוכלו לומר שהשמחה במעוננו.

ואין זה בסתירה כלל לדברי הלבוש, שכן: (א) מסתבר שהלבוש דיבר בסעודה קטנה הנערכת למספר מצומצם של מוזמנים, ועל זה הוא לימד זכות שעושיין סעודה זו בלי מחיצה. אך אין מסתבר כלל שדבריו אמורים על שמחת נישואין, שכביכול בזמנו לא נזהרו בזה ישראל קדושים ועשו חתונה בתערובות (עם ריקודים וכו') – היפך הדין, והיפך המנהג המקובל – גם כיום – אצל כל בני ישראל הכשרים). יש תקע הדבר ולא יאמר.

(ב) כאמור, הלבוש רק לימד זכות (ברמה של דיעבר) על מה שאומרים שהשמחה במעוננו במסיבה כזו, אבל הרבי דיבר על האופן שבו יש לערוך חתונה יהודית ברמה של לכתחילה.

(ג) ובדקות יותר, על פי האמור שדברי הלבוש נאמרו מלכתחילה רק לשם לימוד זכות ותו לא, מובנים דברי הרבי בטוב וביותר. שכן לימוד זכות בכל מקום עניינו, שמבחינה מסוימת אפשר למצוא צד של זכות במה שנהגו, כגון בעניינינו שמכיוון שהנשים מורגלות בין האנשים אין בזה הרהורי עבירה כל כך. אבל פשיטא שגם הלבוש לא סבר שבדורותינו הנשים מורגלות באמת נחשבות אצל האנשים כאוונים כפשוטו, ואין להם הרהורי עבירה כלל מהן, ברור ופשוט שמעולם לא עלה דבר זה על דעתו של הלבוש, כי הוא היפך המציאות והיפך האמת לגמרי. (וכ"ה מדוייק בלשון הלבוש ש"אין כאן הרהורי עבירה כלל-בד").

ועל זה כתב הרבי שלעניין מעשה (בחתונות) חשוב שלא להסתכל ולהתחשב באותו צד של לימוד זכות (אף שהוא יכול להיות נכון מבחינה מסוימת), אלא לדאוג לטהרתם וקדושתם של בני ישראל (כנדרש על-פי תורה), ולכן חשוב שתהיה מחיצה בשמחת הנישואין כדי שתהיה השראת השכינה אצלם כשבאים לייסד בית בישראל.

[ויש לזכור ולהרגיש דבר הפשוט וידוע, כי הרבי, כנשיא הדור ומנהיג ישראל, היה נגד עיניו תמיד לא רק הצד המעשי של דיני התורה, אלא גם נשמתם ופנימיותם, ולכן ראה צורך – לא רק לחזק את מנהג המחיצה בחתונה מבחינה מעשית "יבשה", לבל יראו אלו את אלו כנדרש ע"פ הלכה, אלא גם – להציב גבולות ולחזק בדקה של תורה, להביא לקיום מנהגי ישראל (שתורה הם) ולגדוד את פרצות הדור בעניין הצניעות בכלל, ובאמריקה בפרט]. אבל אין מזה כל הוכחה, שלדעת הרבי יש לשלול את דברי הלבוש לחלוטין (גם בסעודה קטנה עכ"פ).

ב. ויתירה מזו, יש לדייק גם מדברי הב"ח עצמו – אף שהוא מן הפוסקים שהעתיקו להלכה את המנהג של שלילת אמירת שהשמחה במעוננו, והוא לכאורה מן המחמירים בזה, ובכל זאת – כל דבריו אינם אלא לעניין אמירת שהשמחה במעוננו (בנוסף ברכת המזון), אבל הוא לא דיבר כלל

13. נסמן לעיל הערה 4.

דבר מלכות

למעלת העולם, שהתגלות מעלת העולם היא תורת הבעש"ט). על-ידי התורה, והיינו, שדווקא כאשר העולם מתנהג על-פי התורה אזי מתגלית מעלת העולם. והוא הביאור במה שנתבאר בתורת הבעש"ט

ר' יצחק מתמיד שתה משקה באופן של "קודם הצמצום",

ואמר לרבי מה שהונח אצלו – שהתואר "יודע את

ריבונו ומתכוון למרוד בו" שייך רק על חסיד...

"בראשית עניינו ב' ראשית, ראשית בריאת העולם, וראשית להתורה": שהראשית דעולם קודמת אמנם לראשית תורה, אבל, מעלת הראשית דעולם היא על-ידי הראשית התורה, שזהו הפירוש בעניין ראשית דעולם – כשיש לאחר זה הראשית התורה.

(קטעים מהתועדות שבת קודש פרשת בראשית, מברכים החודש מרחשוון (התועדות א') היתשייד. יתורת-מנחם – התועדות היתשייד, חלק ראשון (כד) – עמ' 106-112 – בלתי מוגה)

וכאשר ישנו העניין דבראשית באופן האמור – אזי "ברא אלוקים", שמתגלית כוונת הבריאה שהתהוותה משם אלוקים (כהמשך

ספ"ג. (45) ראה כתר שם טוב (הוצאת תשנ"ט) בהוספות משפטים כג.ה. (46) נעתק ב"היום יום" כח שבט).

מינוי ל"התקשרות"

ניתן לקבל את גיליון "התקשרות"

ישירות הביתה באמצעות הדואר.

מינוי לשנה: 177 ש"ח (ב-4 תשלומים).

מינוי לחצי שנה: 88 ש"ח (ב-2 תשלומים).

את השם, הכתובת והתשלום יש להעביר לפי הכתובת:
"התקשרות", מחלקת המנויים, ת"ד 14 כפר חב"ד 72915

התקשרות לרבותינו נשיאינו

אוסף התבטאויות ייחודיות של הרבי, בעיקר מתוך מאמרי דא"ח, אודות רבותינו נשיאינו וההתקשרות אליהם □ על-פי פתגם חסידי עתיק ש"בראשית" יש להתקשר לראש

מאת הרב מרדכי-מנשה לאופר

בליל ב' באייר תש"י אמר כ"ק אדמו"ר (תורת-מנחם – התוועדות' ה'שי"ת, עמ' 42):

בכל הנשמות דעלמא דאתכסיא, שהם בחינת נוני ימא, שהם תמיד דבוקים באלוקות. ומביא [=אדמו"ר הזקן] בלקוטי-תורה שם דוגמא לדבר, וכגון רשב"י. ובמקום אחר איתא שעל-דרך-זה הוא באבות... ומוסיף כ"ק אדמו"ר הצמח-צדק בהגהה על מאמר אדמו"ר הזקן, "יוכן הבעש"ט"י. ויש לומר, דמזה מובן גם לעניין כל ממלאי מקומו של הבעש"ט, שגם הם בחינת נוני ימא, נשמות דעלמא דאתכסיא. ובפרט נשמת רבנו הזקן... שהיה נשמה דאצילות... ועל-דרך זה הוא גם בנשמות דבריאה, שגם נשמות אלו נקראים נוני ימא...

ובנוגע לפועל... הצעתו שכל אחד ואחד יקבל על עצמו ב' דברים:

עניין האי – בנוגע לעצמו, לקבל על עצמו איזה עניין שעל-ידו תתחזק התקשרותו לכ"ק מו"ח אדמו"ר.

וענין ה' – בנוגע להזולת, לקבל על עצמו לפעול לכל הפחות על יהודי אחד, יהיה מי שיהיה, בחור או אברך, לקרבו לכ"ק מו"ח אדמו"ר ולדרכי החסידות, להיות מעמיק בדאי"ח ועוסק בעבודת התפילה.

כל המשנה - ידו על התחתונה

כך אמר הרבי בשבת-קודש פרשת שלח תש"י (תורת-מנחם – התוועדות', כרך א, עמ' 106, 105):

מההוראות שעלינו ללמוד מפרשת המרגלים – שלא לערב את השכל ולעשות איזה שינוי, אפילו שינוי הסדר בלבד, בדברי הרב, כ"ק מו"ח אדמו"ר, גם כשנדמה לו שעל-ידי שינוי זה יצליח יותר בשליחותו... התנאי העיקרי במילוי השליחות הוא שמירת דברי הרב, ללא שינוי, וללא עירוב השכל, מתוך קבלת עול דווקא.

ממלאי מקום הבעש"ט – נוני ימא"

במאמר ד"ה "לוינתן זה יצרת לשחק בו" (שבת-קודש פרשת שמני, מברכים החדש) וכך במאמר ד"ה "באתי לגני" תשי"ב (תורת-מנחם – התוועדות' תשי"ב, כרך ד,

אין לברך 'שהשמחה במעוננו', לפי שאין שמחה לפני הקב"ה כשיש בו הרהורי עבירה", הרי שיש בעיה באמירת שהשמחה במעוננו גם אם רק רואים אלו את אלו.

דבר זה הובא להלכה גם ע"י הפוסקים נושאי כלי הטור והשולחן-ערוך. ה"ח" כתב: "בקרמאקא נוהגין, שבסעודה שעושין בליל ב' [=שלאחר הנישואין] מברכין [רק] 'אשר ברא' ולא 'שהשמחה במעוננו'. [והקשה על זה ה"ח:] והוא תימה, ולא מצאתי שום טעם למנהגם זה [מדוע לא יאמרו 'שהשמחה במעוננו' בו? ימי השמחה? ותיירץ ה"ח:], אלא לפי שסעודה זאת קטנה היא, ומושיבין האנשים והנשים יחד בחדר אחד, וכתב במנהגים דאין מברכין 'שהשמחה במעוננו' היכא דאיכא חששא דהרהור עבירה...". כאמור, דין זה הועתק גם בבית-שמואל ובעוד פוסקים (כנ"ל). ולכאורה מזה נראה ברור, שאכן לדעת רבותינו הפוסקים יש צורך במחיצה גמורה גם בסעודה קטנה של "שבע ברכות", ואם אין מחיצה כזו אין לברך בנוסח 'שהשמחה במעוננו'.

צדדים להקל

אולם באמת יש גם לצדד ולמצוא כמה צדדים להקל בזה, ומכמה אנפי:

א. ראשון הפותחים פתח להקל בזה הוא ה"לבוש", והוא כתב ש"אין נוהרין עכשיו בזה. ואפשר משום דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים ואין כאן הרהורי עבירה כל-כך, דרמיינן עלן כקאקי חיוריי" [=כאווזים לבנות] "מתוך רוב הרגלן בינינו, וכיוון דרשו – דשו". עכ"ד. ויש להאיר ולבאר כמה פרטים בדברי ה"לבוש:

(א) לכאורה נראה ברור, שדבריו לא נאמרו ברמה של לכתחילה, שלדעתו כן ראוי ונכון לנהוג, אלא כוונתו היא אך ורק בדרך של לימוד וכות על הנהגה שהיתה קיימת, שכיוון שראה ש"אין נוהרים בזה עכשיו" טרח למצוא איזה לימוד וכות על הנהגתם של ישראל קדושים. (כן נראה מלשונו שכתב ש"אין נוהרין בזה עכשיו, ואפשר – מלמד זכות) משום דעכשיו וכו'").

(ב) מה שכתב "דעכשיו מורגלות הנשים הרבה בין האנשים" כוונתו, שבזמן העתיק קיימו נשי ובנות ישראל יותר את הנהגה של "כל כבודה בת מלך פנימה" כפשוטו ממש, ואילו בזמנו של ה"לבוש כבר עסקו יותר במשא ומתן בשוק וכו', בגלל צוק העיתים וקושי הפרנסה.

(ג) ועל מה שכתב שכיון שהנשים מורגלות בין האנשים לכן אין כבר הרהורי עבירה כל-כך "דרמיינן עלן כקאקי חיוריי" – יש לשאול, דלכאורה דבר זה הוא מדרגה גבוהה ביותר והיה רק אצל גדולי האמוראים, כמבואר במקור ביטוי זה בגמרא, ואיך אפשר להחילו על אנשים פשוטים כערכנו, לומר שאנו קדושים כל-כך שאיננו שייכים להרהורי עבירה"? אלא נראה שה"לבוש אינו מתכוון למצב של תערובת ופריצות ממש להתיר לומר שהשמחה במעוננו גם באופן זה, אלא רק כשנמצאים בחדר אחד ללא מחיצה או שהמחיצה אינה בשלימות (אבל השמחה מתנהלת בסגנון של צניעות), ועל זה כתב לימוד וכות ש"אין נוהרין עכשיו בזה" כיון שבמובן מסוים אין אצלנו הרהורי עבירה כל כך.

9. נסמן לעיל הערה 1.

10. נסמן לעיל הערה 3.

11. לשון הגמרא (ברכות כא), מענה רב גידל שישב על שערי טבילה כדי שהנשים יסתכלו בו, ושאלוהו אם אינו ירא מיצר-הרע, וענה שהנשים דומות בעיני כאווזים לבנות.

12. ראה בספר החינוך (מצוה קפח, קרוב לסופה) "יה שאתה מוצא קצת מעשים בגמרא... סותרים דברי אלה [שהארין לבאר הצורך בהרחקה בין המינים]... הם ז"ל היו כמלאכים... ולא היו מרגישים הרגש רע בשום דבר מרוב דבקותם בתורה ובמצוות...". וכ"ה להלכה בפתיחת-תשובה אה"ע סי' כא ס"ק ג.

והנה כל זה הוא בזמן רגיל, על-אחת-כמה-וכמה בזמן שמחה צריכה להיות הרחקה ביותר. במסכת סוכה (נא, א – נב, א) אמרו, שבשמחת בית-השואבה שנערכה בבית-המקדש בחג הסוכות היו מתקנים תיקון גדול והיו מסדרים גזוטרטא מיוחדת לנשים כדי שלא יתערבו הנשים עם האנשים. והמקור לחיוב זה – של בניית מחיצה להפרדה בין אנשים לנשים – מבואר שם בגמרא, שהוא ממה שנאמר (זכרי' יב, יב) בנוגע להספד שיהיה לעתיד לבוא: "וספדה הארץ משפחות משפחות לבד, משפחת בית דוד לבד ונשיהם לבד", ופירש"י "שאפילו בשעת הצער צריך להבדיל אנשים מנשים", ולמדים מקל וחומר: "ומה לעתיד לבוא שעוסקין בהספד ואין יצר הרע שולט בהם אמרה תורה אנשים לבד ונשים לבד, עכשיו שעוסקין בשמחה ויצר הרע שולט בהם – על-אחת-כמה-וכמה".

ואכן כך נפסק להלכה ע"י כל גדולי הפוסקים – הלוא הם הרמב"ם (בהל' יום טוב פ"ו הלכה כא) והשולחן-ערוך (או"ח סי' תקכט סעי' ד) – באין חולק, שבזמנים ומקומות של שמחה יש לדאוג להפרדה בין אנשים לנשים, וז"ל: "חייבים בית-דין להעמיד שוטרים ברגלים, שיהיו מסבבין ומחפשיין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות, כדי שלא יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה. וכן יזהירו בדבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים בכתייהם לשמחה, ולא יימשכו ביהן, שמא יבואו לידי עבירה".

ויש לבאר דברי הרמב"ם במה שכתב שיש "להעמיד שוטרים... בגנות ובפרדסים... כדי שלא... יבואו לידי עבירה" שכוונתו היא, שכשיוצאים לביילוי בטבע ובנוף ("בגנות ובפרדסים"), והלב גואה ברגש של שמחה ופתיחות (ועניינה של שמחה הרי הוא "פריצת גדר" ויצאה מהגבלות) אזי יש לחשוש יותר לחוסר גבולות ("פריצות") כפי שיש לאדם נטייה בטבעו, כנאמר (בראשית ח, כא) "כי יצר לב האדם רע מנעוריו". ואם כן הוא, הרי פשוט, שהוא הדין והוא הטעם גם אם הדבר הזה קורה בתוך הבית. וההשלכה מזה בנוגע לענייננו, בשמחת נישואין שהיא שמחה גדולה ביותר בכמות ובאיכות – בכמות היינו, בריבוי המוזמנים והאורחים שיכולים להיות מסוגים שונים, וגם כאלה שאינם קרובי משפחה ואינם מכירים אלה את אלה כלל, וגם בריבוי הזמן שנמשכת שמחת ההתנוה (עד שבחתונות גדולות היא יכולה להמשך כמה שעות אל תוך הלילה וגם כל הלילה); ובעיקר באיכות השמחה, והכוונה כפשוטו – שמחה גדולה ביותר עם שתיית יין וכל מיני משקה ובריקודים עם כלי זמר וכו', ושם עלולה יותר להיות שכרות ופריצות, לכן צריך שם מחיצה גמורה מהדין.

אמירת 'שהשמחה במעונו'

המקור הראשון לשלילת אמירת 'שהשמחה במעונו' בברכת הזימון במצב של תערובות, הוא בספר-חסידים⁷, וזה לשונו: "אם... נשים וישבות בין האנשים שהרהורים שם, לא ייתכן לברך שהשמחה במעונו". מלשון זה משמע לכאורה, שכוונתו היא רק כשיושבים בתערובות ממש שאז אין לומר 'שהשמחה במעונו'. אבל ב'ספר המנהגים' (לרבינו יצחק-אייזיק טירנא⁸) כתב בצורה חדה וחריפה יותר, וז"ל: "כל מקום שהאנשים ונשים רואין זה את זה, כגון בסעודת נישואין –

שם (ד"ה ומיש ואלו הדברים) יואסור מן התורה להרהר באשה אפילו פנוי. וחומר ורהור פנויה ממנעה, שעל הרהור עובר בלאו מן התורה שנאמר ונשמרת מכל דבר רע... עייש בארוכה.
7. לרבינו יהודה החסיד, סיי שצג ורתתשיכ.
8. [משנת הרי"כ] מנהג כל השנה, בהגות אות יד.

עמ' 297):

וכמו-כן הוא בכל דור ודור, דאתפשטותא דמשה בכל דרא ודרא, שהם רועי ישראל שבכל דור ודור, הנה הם ממשיכים כוח על עבודת הקורבנות, להיות ממוצע המחבר, ממוצע בן הוי' וביניכם. שהוא ממוצע המחבר, פאראייניקט [=מאחד] עולמות מיט [=עם] אלוקות עלידי נשמות. וזהו עשיית הדירה לו יתברך בתחוננים, ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם בתוך כל אחד ואחד, המוטלת על כל אחד ואחד.

ב'אתפשטותא' נמצא ה'עמי'

וממשיך ואומר שם:

ומעבודות העיקריות בזה היא עבודת הקורבנות, וכניל, להתבונן במעמדו ומצבו אדעתא דנפשיה ניט גענארטערהייט [=ללא רמיה עצמית], ומכל-מקום אומרים לו מכס ובכס הדבר תלוי, לתקן שיהיה שלם בלי מום... והוא עלידי ההתקשרות, שמוסיף בה ועולה, בהאתפשטותא דמשה שבכל דרא ודרא, שבתאפתשותא זו נמצא גם העצמי, ועלידי זה הוא מתקשר עם הויקרא אל משה...

ועוד (שם):

וכן גם בנוגע לדורנו, הנה רועה ונשיא ישראל שהוא הורה לנו את הדרך הישרה, אשר נלך בדרכיו ואורחותיו, את המעשה אשר יעשון ואת המעשה אשר לא יעשון, הנה עלידי זה ניתן והומשך הכוח, אשר כל אחד ואחד בכל מצב ומצב שהוא נמצא בו, הנה בשעתא חדא וברגעא חדא, אפשר להיכון להקריב מכס קרבן להוי', אשר הכוחות והחושים שלו יוכלו בהאש של מעלה.

כוחות שהרבי נתן

וכך נאמר בד"ה 'ויאמר לו יהונתן מחר חודש' תשי"א (שבת-קודש פרשת אחרי תשי"א, 'תורת-מנחם – התוועדויות' תשי"א, כרך ג, עמ' 55):

והעבודה דאתהפכא היא שאינו רוצה להתעסק

בטענות ומענות עם הרע, אלא מהפך את הרע לטוב. דעניין זה בא מצד כוחות ש"כיק אדמו"ר נותן, דהיינו לא כוחות שבאים אליהם עלידי יגיעה, אלא כוחות שהרבי נתן לו, ומצד כוחות אלו אינו נכנס בשום טענות עם הרע.

המקושרים, בעבר, בהווה או בעתיד

במאמר ד"ה 'ואלה המשפטים' (שבת-קודש פרשת משפטים, מברכים החודש אדר) תשי"א, ('תורת-מנחם – התוועדויות' תשי"א, כרך ב, עמ' 235) נאמר:

וכן הוא גם במשה שבדורנו, דאתפשטותא דמשה בכל דרא, אשר כל אלה שהיו מקושרים אליו, מקושרים עכשיו, או אלו שיתקשרו לעתיד, הרי משה הוא זה המקשר את בחינת עצם הנשמה שלהם, בחינת היחידה שלהם ביחידה שלו, שעלידי זה היא חבוקה ודבוקה בך יחידה ליחדך, למעלה מטעם ודעת לגמרי.

ובהמשך:

ועלידי עבודה זו והעבודה דהפיכת השקר והקשר דעולם לקרשי המשכן, הרי משה שבדורנו שהוא כ"ק מו"ח אדמו"ר יקשר את היחידה שלהם עם בחינת יחידה שלו, שהיא טוענת עולך יחידה ליחדך, ועלידי זה ובשביעית ייצא לחופשי חניס, דהיינו הגילוי דלעתיד, עלידי משה שהוא גואל ראשון וגואל אחרון, שבמהרה בימינו ובעגלא דיין ינאלנו מהגלות האחרון המר...

מוסיף והולך למען הכלל

בהזדמנות נדירה מגלה הרבי בין השיטין כי מזמן לזמן הוא נושא יותר בעול ההנהגה. וכך התבטא בליל חמישה-עשר באב תשד"מ ('תורת-מנחם – התוועדויות' תשד"מ, כרך ב, עמ' 918):

ככל שחולף הזמן מתרבים יותר העניינים בהם צריך הנני לעסוק, ובלשון הידוע: "מרובים צורכי עמד"...

גילוי 'נקודת פנימיות הלב' הפרטית, תפעל את הגאולה הכללית

כבר עומדים על גבולה של ארץ-ישראל

(דובר אודות העניין ד'יעקב הלך לדרכו', שהנתינת-כוח לזה היא מה שכתוב לפני זה 'וישכם לבן בבוקר וינשק לבניו ולבנותיו', שרומזו על בחינת לובן העליון שמתגלה ביום-הכיפורים ("לבן... שהוא עתיד ללבן עוונותיכם כשלג"), ונמשך בבחינת נשיקין, התגלות האהבה, לכל אחד ואחד מישראל – הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר, ונדפס בלקוטי-שיחות כרך ט"ו עמ' 259 ואילך).

בסיום העניין אמר:

לאחרי הכנה זו ('וישכם לבן וגו') נעשה העניין ד'יעקב הלך לדרכו' באופן ש'ויפגעו בו מלאכי אלוקים גו' מחניים", "שתי מחנות, של חוצה לארץ... ושל ארץ-ישראל", היינו, שעומד כבר על גבולה של ארץ-ישראל, ובשעתא חדא וברגעא חדא, כולל גם "שעתא" מלשון פנייה, "אז ער גיט זיך נאר א קער", הרי הוא נמצא – יחד עם כל הברורים – בארץ-ישראל, כניסה לארץ בשלימותה, במעמד ומצב של גאולה שלימה, שהרי לולי העניין ד'וישלה יעקב מלאכים גו", שלא סמך על העזר והסיוע מלמעלה, אלא שלח בעצמו מלאכים, היתה נעשית אז הכניסה לארץ בשלימותה.

ועל-דרך זה בעבודת כל אחד ואחד מישראל – שלאחרי הגילויים דיום-הכיפורים (לובן העליון) כפי שנמשכים בפנימיות בחג הסוכות ובשמיני-עצרת ושמחת-תורה, עומדים כבר על גבולה של ארץ-ישראל, מוכנים להכניסה לארץ בשלימותה, בגאולה האמיתית והשלימה – במכל-שכן וקל-וחומר מהמבואר באגרת-התשובה בנוגע לברכת "סלח לנו" שבכל יום, ש"אילו לא היינו חוזרים וחוטאים היינו נגאלין מיד, כמו שאנו מברכין ברוך אתה ה' גואל ישראל".

ובמילא, גם כאשר יוצאים לעבודה ד'יעקב הלך לדרכו", "יעקב" דייקא – יו"ד עקב, ו"הלך לדרכו" דייקא – עבודת הברורים בענייני העולם, שעיקרה בזמן הגלות,

(כמדובר לעיל שכשם שאצל אדם הראשון הוצרכה להיות עבודת הברורים מחוץ לגן-עדן דווקא, שלכן נידון בגירושין, כך גם עיקר עבודת הברורים היא בזמן הגלות דווקא) צריך לידע שעומדים על גבולה של ארץ-ישראל, ובכוחו וביכלתו, בשעתא חדא וברגעא חדא, להיכנס לארץ-ישראל בהגאולה האמיתית והשלימה – על-ידי זה שמגלה נקודת פנימיות הלב (להוציאה מהגלות והשבייה), שזהו עניין הגאולה וביאת משיח הפרטי שבכל אחד ואחד מישראל (כפי שמבאר אדמו"ר הזקן), ובמילא, כאשר הוא יגלה נקודת פנימיות הלב שלו, וכך יעשו גם כל בני-ישראל, אזי יפעלו את הגאולה הכללית בביאת משיח בפועל ממש.

[כ"ק אדמו"ר הורה שהאורחים שמקיימים ה'יעקב הלך לדרכו' כפשוטו, שחוזרים למקומות מושבותיהם אחר שבת ("ניט אום שבת גערעדט") – יאמרו "לחיים" באומרם, שצריכים ליקח "צידה לדרך".]

(משיחת שבת-קודש פרשת בראשית, מברכים החודש מרחשוון ה'תשי"ב. תורת-מנחם – התועודיות ה'תשי"ב, עמ' 110-112 – בלתי מוגה)

ההפרדה בין גברים לנשים בשמחת נישואין

מאת הרב יעקב הלוי הורוביץ, ראשון-לציון

שא"ה: מבואר בפוסקים על חיוב ההפרדה בין גברים לנשים בשמחת נישואין, ושם לא היתה מחיצה כרבעי אין לומר בנוסח ברכת הזימון "שהשמחה במעוננו". ידוע גם כי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הקפיד על זה ביותר² (ולכאורה הוא החמיר בזה מאוד, אפילו יותר מכמה פוסקים – לבוש ועוד)³, דבריהם יובאו להלן – שמצאו איזה היתר ולימוד זכות על המקילין בזה⁴, לאור כל זה יש לברר:

האם גם בשמחה הנערכת בבית פרטי, בין קרובי משפחה, כגון סעודת "שבע ברכות" הנערכת בשבעת ימי המשתה של הנישואין, אין לומר 'שהשמחה במעוננו' כשאינן שם מחיצה וגברים ונשים רואים אלו את אלו? ומה בין זה לבין סעודה משפחתית, שבה נהוג שבני-הבית והאורחים, גברים ונשים, יושבים בשולחן אחד? האם כשהמשתתפים בסעודה אינם קרובים מובהקים יש להחמיר יותר (ועד כמה נקראים 'קרובים' לעניין זה?), או שמא הדבר תלוי במספר המשתתפים, שכשהם רבים יש להחמיר יותר (ועד כמה נקראים רבים לצורך זה)? ועוד, אם אין מחיצה במקום שצריך להיות מחיצה על-פי תורה, יש לעיין לגבי עצם ההשתתפות בסעודה אם היא מותרת או שמא צריך להימנע מלהשתתף בה.

הפרדה באירועים ציבוריים של שמחה

מענה: בבואנו לדון בעניין זה של ההרחקה וההפרדה שצריכה להיות על-פי תורה בין אנשים לנשים, דבר ראשון שיש לציין אליו הוא מה שכתבו כל גדולי הפוסקים, והוסכם על-ידם באין חולק (ראה טושו"ע אבן-העזר סי' ס"א. ומקורו מרמב"ם פכ"א מהל' איסורי ביאה), שצריכה להיות הרחקה גדולה בין המינים. וז"ל: צריך אדם להתרחק מהנשים מאוד מאוד... ואסור לשחוק עמה להקל ראשו כנגדה או להביט ביופיה... והמסתכל אפילו באצבע קטנה של אשה ונתכוון ליהנות ממנה כאילו נסתכל בבית התורף שלה, ואסור לשמוע קול ערווה או לראות שיערה וכו' וכו'. ראה בדבריהם בארוכה (עוד כו"כ פרטים) כי קצרנו⁵.

1. ראה בי"ח אבן העזר סי' סב ד"ה בקראקא נוהגין. בי"ש שם ס"יק יא. קיצור שולחן-ערוך סי' קמט ס"א. ועוד.
2. במכתבו הנדפס באגיק כרך ט עמ' א, ובלה"ק – ישערי הלכה ומנהגי חלק אה"ע עמ' קכו.
3. בליקוטי מנהגים שבסוף 'לבוש החור' על או"ח, סעיף לו. דבריו הובאו להלכה גם בפתחי תשובה לשי"ע אבן העזר שם סו"ק יח.
4. ראה הערה שם בסוף המכתב, גם זה יובא להלן בפנים.
5. מה שנקטו הפוסקים בלשון חריפה וכפולה, כתב הבי"ח שם "נראה, דלפי שנפשו של אדם מחמדתן כתב מאוד מאוד...". עיי"ש.
6. וברמב"ם שם הלכה א. יונאמר לא תקרבו לגלות ערווה, כלומר לא תקרבו לדברים המביאין לידי גילוי ערווה". וב"י